

# Professionellt lärande, kunskapsformer och forskningscirklar

Sven Persson  
Professor  
Malmö universitet

# Tre teman

- Professionellt lärande och kompetens – utgångspunkter för utveckling av den pedagogiska praktiken.
- Vilka kunskapsformer använder vi och hur argumenterar vi för de förändringar vi vill se?
- Exempel: processledarutbildning och forskningscirklar

# Sammanhang – förskolans och skolans motsägelsefulla styrning

- Ett målstyrt system *och* hög grad av lokalt ansvar -decentralisering
- Decentralisering och professionell autonomi *och* ansvarsutkrävande och kontroll – recentralisering
- Organiserad marknad - New public management *och* medborgerlig utbildning
- Utveckling genom analys av lokala förhållanden *och* krav på evidensbaserad praktik
- En förskola på vetenskaplig grund *och* liten kontakt med forskning

2018-05-04

# Vad betyder det för professionen?



- Problemformuleringsföreträdet flyttar från professionen till byråkrati
- Minskad professionell autonomi, kritik av det professionella omdömet
- Top-down implementering av forskning för att utveckla förskola/skola

2018-05-04

# Vad händer om vi skiftar perspektiv?



# Strategi - *bottom-up*

- Utgår istället från den pedagogiska praktiken och ger lärarna företräde att formulera vad som behöver utvecklas.
- Utvecklingen av ett vetenskapligt förhållningssätt till den pedagogiska praktiken utgår då från lärarens förmåga att undersöka, kritiskt granska och analysera den egna praktiken och den egna skolan med hjälp av forskning.

# Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

- Den svenska förskolan och skolan enligt skollagen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vad som menas med vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet har getts flera innebörder.

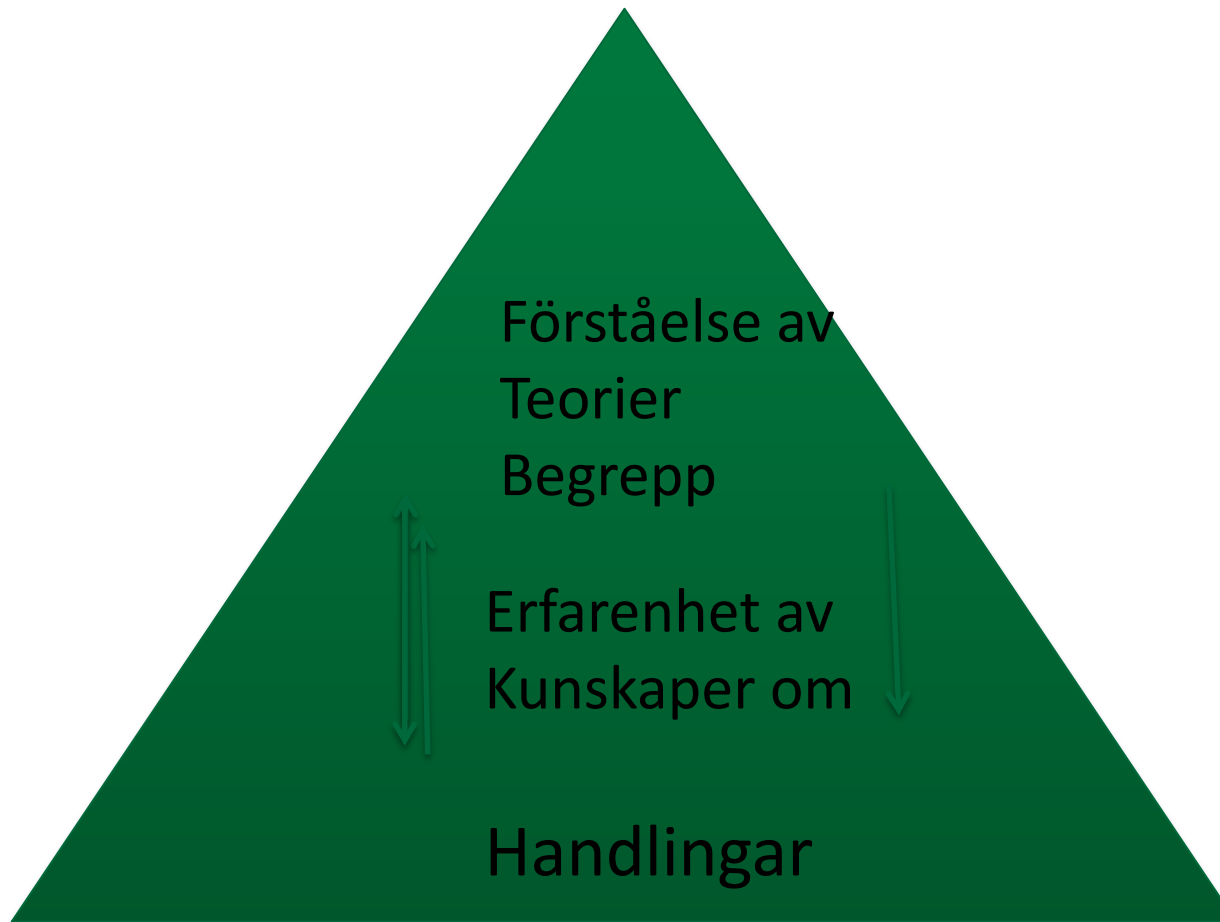
# Hur ska det gå till?



By: HikingArtist.com



# Praxistriangeln



# Vilka kompetenser är viktigast för lärare i förskola och grundskola?

- Relationell kompetens
- Ledarkompetens
- Didaktisk kompetens

Ej omedelbart observerbara kompetenser. En kombination av kognitiva och praktiska förmågor, kunskap (även "tyst"), motivation, värderingar, attityder, känslor och andra sociala komponenter (Nordenbro, 2012)

# Investing in our future: The Evidence Base on Preschool Education



# Rapportens slutsats

“The most important aspects of quality in preschool education are stimulating and supportive *interactions* between teachers and children and effective use of *curricula*.”

# Kontinuerlig kompetensutveckling

- Utgå från den egna pedagogiska praktiken och ge lärare möjlighet att reflektera över vad som sker i interaktionen med barnen/eleverna (Eurofound, 2015).
- Utbildning och kontinuerlig kompetensutveckling stärker personalens professionella självständighet, reflektionsförmåga och ger en grundläggande förståelse av förskolans uppdrag. Det gäller till exempel lärare förutsättningar för att ge barnen det emotionella, sociala och kognitiva stöd de behöver för att utveckla självreglering, kognitiva färdigheter, kommunikationsförmåga och känsla av självkompetens (Persson, 2010).

# Kunskapsformer vi använder i professionellt lärande

- *Förtrogenhet* – det vi införlivat i oss själva utifrån våra vardagliga erfarenheter av något eller någon.
- *Beprövad erfarenhet* - en erfarenhet som är dokumenterad, delad och prövad i ett kollegialt sammanhang.
- *Empirisk kunskap* – till exempel boklig kunskap och resultat från forskning som stödjer vår argumentation
- *Teoretisk kunskap* – en övergripande förståelse av sammanhang som uttrycks med begrepp.

# Frågor kan vi ställa (till en dokumenterad situation)?

- Förtrogenhet - vad kan jag om denna situation utifrån **min egen erfarenhet** (av liknande situationer)?
- Beprövad erfarenhet - vilka **andra erfarenheter** finns i gruppen? Vilken variation finns i gruppen?
- Empirisk kunskap - vad **vet** vi? Vad har vi läst om detta? Finns det **forskning**?
- Teoretisk kunskap – hur ska vi **förstå** denna situation utifrån ett teoretiskt perspektiv? Vilka **begrepp** kan vi använda?

# Vad vill jag förändra?



By: HikingArtist.com

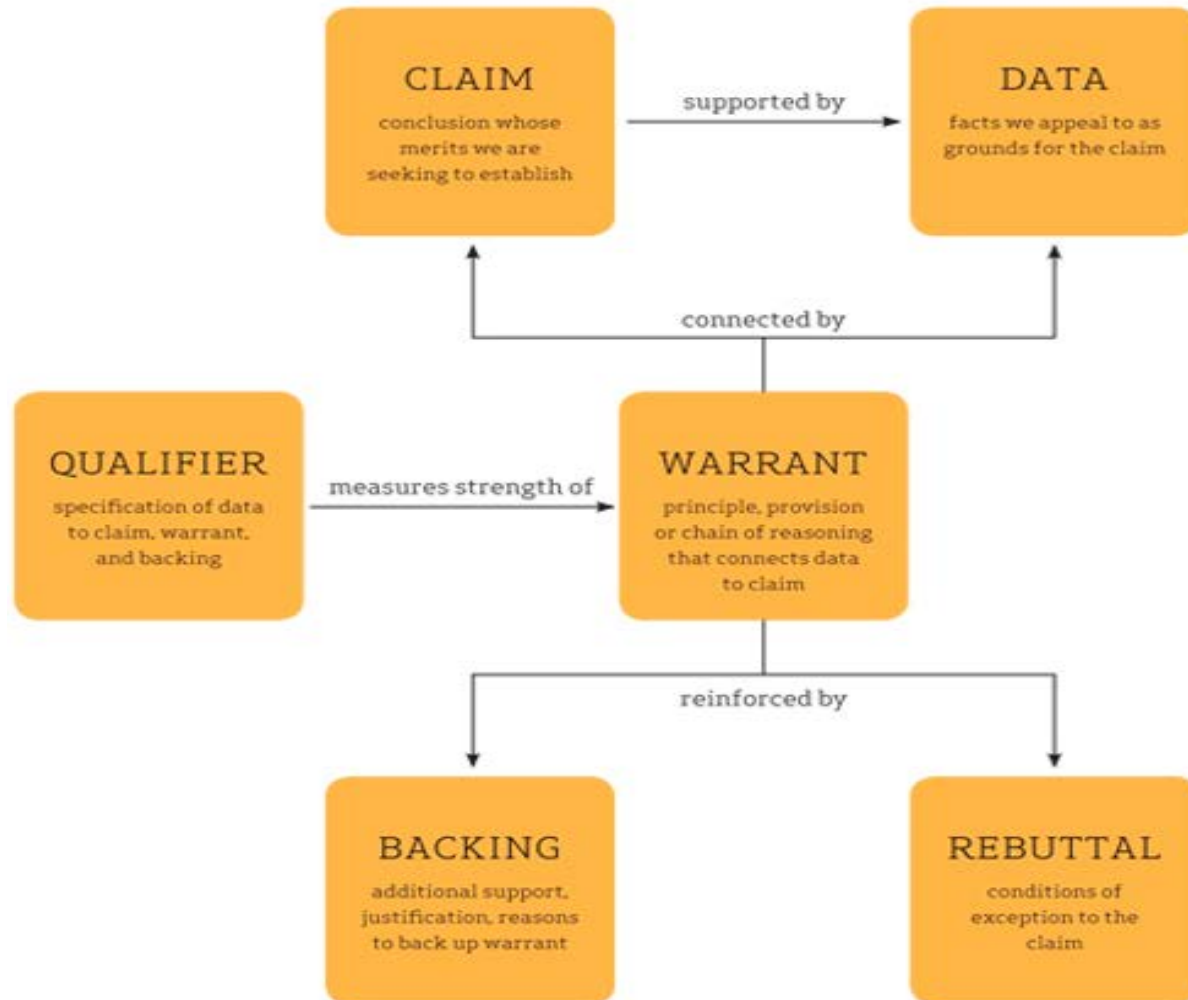


# Argument – utgångspunkter

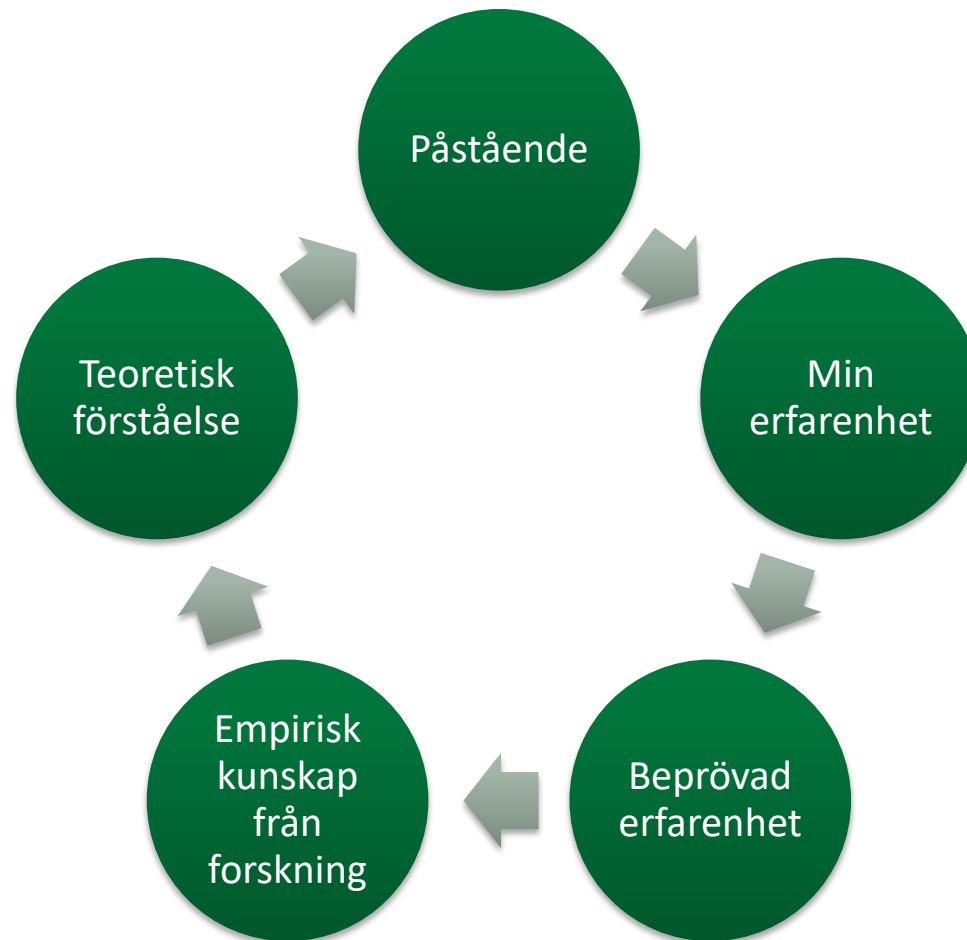
- En analys av vår argumentation hjälper oss att förstå vad vi gör och kommunicera det till andra.
- Det finns bättre och sämre sätt att argumentera på – man kan alltid bli bättre.
- Professionell argumentation innehåller flera kunskapsformer som stödjer varandra.



# Argument



# Kunskapsformernas samband



# En aktions- cykel

Parallella  
processer i varje  
verksamhet

Argumentation:  
Hur ska vi förstå  
resultatet? Vad gör  
vi nu?

1/ Ringa in  
problemområdet

Argumentation:  
Varför vill jag  
förändra detta? Vad  
påstår jag?

Vid behov:  
Inventering av  
nuvarande  
arbetsätt  
Litteratur

2/ Hur tar vi reda på  
mer?

Argumentation för  
aktionen och  
metoden.  
Hur ska arbetet  
dokumenteras?

6/Slutsatser – hur går  
vi vidare

3/ Hur vill jag göra?

5/ Reflektion / Analys

Argumentation:  
För analysen/  
analysverktygen

4) Aktion och datainsamling/dokumentation

# Argumentationens stöd för professionell utveckling - problemet



# Argumentationens stöd för professionell utveckling -aktionen



# Kontinuitet och förändring

- Detta håller jag fast vid:
- Detta vill jag förändra:

# Möjligheter för professionell utveckling

- Utgångspunkten är lärarnas egna erfarenheter.
- Lärarna formulerar frågor och problem som undersöks.
- Lärare argumenterar för utveckling av den pedagogiska praktiken genom att använda flera kinsksformer.
- Beforskning av den egna pedagogiska praktiken.



# Exempel 1. Processledarutbildning av försteförskollärare

- Bygger på principer om kontinuerlig kompetensutveckling, kunskapsformer och argumentation.

# Syfte

Syftet med *utbildningen* är att ge försteförskollärare kunskap, kompetens och redskap att leda skol- och professionsutvecklande processer genom att involvera hela arbetslag och kollegiet i undersökande processer av egna aktioner.

För att undersöka om syftet uppnåtts analyseras processledarutbildningen utifrån:

- deltagarnas *professionella kunskapsutveckling* i en processledarutbildning i aktionslärande,
- de hinder och möjligheter för *skolutveckling* som kan identifieras utifrån aktionslärande processer

# ***Forskningsfrågor utifrån syftet att definiera hinder och möjligheter för skolutveckling***

- Vilka dilemman ställs deltagarna inför då de genomför olika aktioner? (Etiska dilemman, kollegiala dilemman, organisatoriska dilemman mm). Hur kan dessa dilemman relateras till villkoren för skolutveckling?
- Vilka dilemman uppstår i en utbildning i aktionslärande processer? Vilka villkor behöver uppfyllas?

# Kunskap och argumentation

- Börja med att visa vilket påstående som argumentationen utgår från.
- Påståendets innebörd: Vad står jag fast vid, vad vill jag förändra/åstadkomma?
- Vilka argument stödjer påståendet?
- Vilka kunskapsformer är argumenten hämtade ifrån?

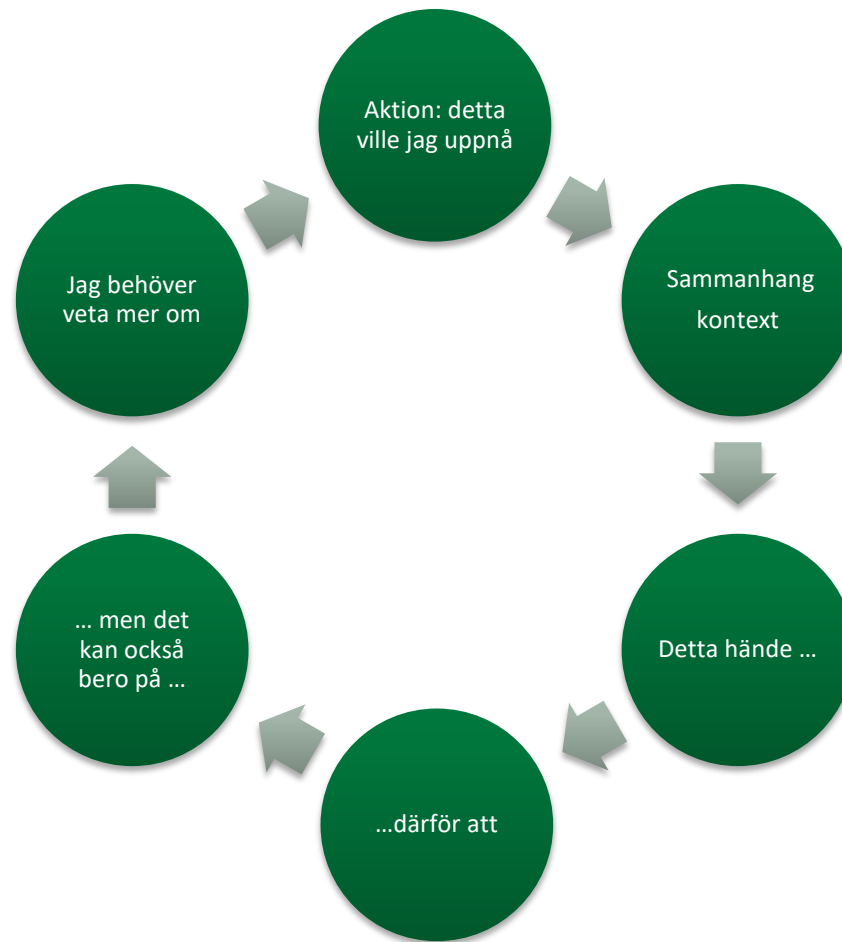
# Exempel:Handledning och deltagande

- “Inför mötet har jag bjudit in en representant från de respektive tre avdelningarna som finns på förskolan. Det här är vårt andra möte och den här gången är det, till viss del, andra representanter med än vid det första tillfället. **Detta eftersom jag menar att det är viktigt att all personal deltar och känner att de är insatta och ”äger” omorganisationen.**”

# Deltagarens analys

- Samtalet börjar inte som jag hoppats men jag tänker att det är viktigt att låta alla lyfta sina tankar och eventuellt sin frustration. Vår chef har beslutat att förskolan skall ta in sex barn med språkstörningsdiagnoser på förskolan samt att förskolan måste utöka sitt barnantal. Detta tycks oroa en del av personalen på förskolan.
- Jag försöker, efter stund, säga att jag gärna återkopplar om deras frustration och oro till vår chef. Sedan försöker jag rikta samtalet mot hur vi skall arbeta för att få saker att fungera på bästa vis. **Flera gånger under mötet lyfter dock (E) sin frustration kring att barnantalet skall utökas** och hänvisar till vikten av relationskapital med barnen. Jag kan inget annat än att hålla med egentligen och upplever att jag själv sitter i en svår position. **Mitt jobb är att stötta de förändringar som min chef tänker att vi skall genomföra men jag förstår samtidigt personalens frustration till hundra procent.**

# Analys av aktionen



# Fortsatt aktion

- Till nästa möte tänker jag förbereda tydliga frågor som vi, tillsammans, skall försöka besvara. **Det finns fördelar med att ha ordet "fritt" men om inte riktningen på samtalet är tillräckligt tydlig** (och frågorna styr samtalet i den riktningen) så finns risken att samtalet kommer att handla om problem. Vid de här träffarna är det, **enligt min mening, viktigt att vi har ett lösningsfokuserat tänkande (salutogent) och inte fokuserar på det som är negativt (patogent).**



# Vår argumentation och analys blir bättre om vi använder flera kunskapsformer men ...

- Det finns en gråzon mellan kunskapsformerna.
- All kunskap tenderar att transformeras till förtrogenhetskunskap, dvs till slut vet vi inte var vi hämtat vår kunskap ifrån.

# Exempel 2 Forskningscirklar. Vad ska vi ha forskningen till?



# Vad händer om ...

- Förskolepersonal får mandat att formulera forskningsproblem?
- Förskolepersonal producerar sin egen kunskap?
- Kunskapsproduktion en är en gemensam process som stöds av forskare?
- Vi skapar en ny arena?



2018-05-04

# Forskningscirkeln - en ny arena och mötesplats



2018-05-04

# Deltagarorienterat forskningsparadigm

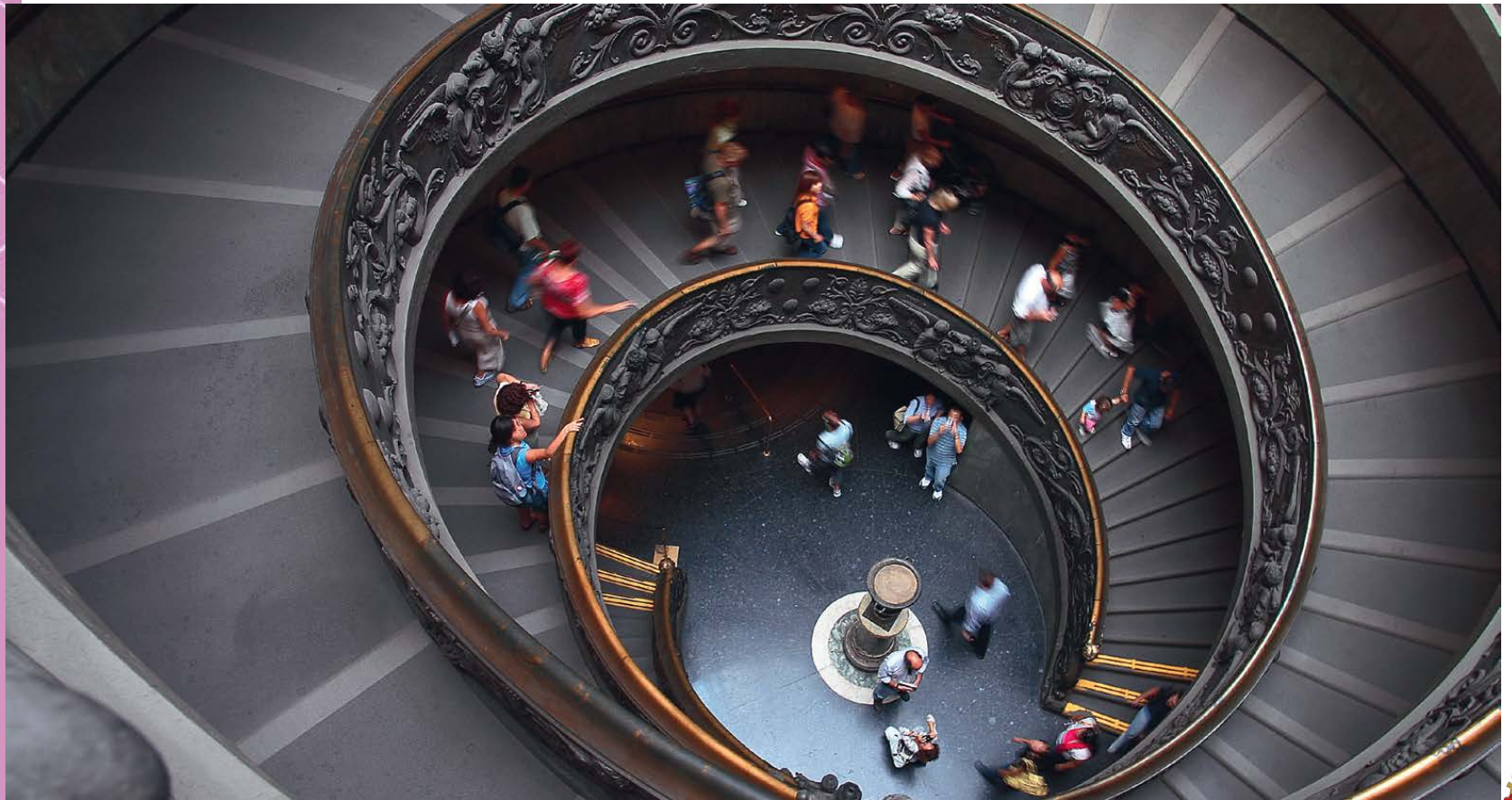
- Det bedrivs forskning tillsammans med lärare istället för om lärare.
- I forskningscirklarna möts forskare och lärare från skolans alla verksamhetsformer.
- Deltagarna formulerar vad som är viktigt att söka kunskap om och gör empiriska undersökningar som tolkas, analyseras och diskuteras av samtliga deltagare.
- Cirkelledaren driver forskningsprocessen framåt

2018-05-04

# Asymmetriska relationer och delaktighet

- Möte mellan individer som har olika kunskaper och kompetenser
- Gemensam kunskapsproduktion
- Fördelning av makt – ansvarsfördelning mellan forskare och lärare
- Förskjutning av maktpositioner genom olika expertkunskaper (teoretiska luftslott och vardagskunskap)
- Pedagogen som teoretiker *och* praktiker – forskaren som praktiker *och* teoretiker

# Forskningscirklar – en handbok



2018-05-04

# Vårt ”kontrakt”

- Forskningscirkeln är en gemensam kunskapsproduktion
- Forskningscirkeln leds av en forskare från högskolan
- Forskningscirkeln bedrivs under minst 1,5 år,
- Vi träffas en gång var tredje vecka och minnesanteckningar skrivs efter varje möte.
- Cirkeln ska resultera i en *produkt* som deltagarna själva bestämmer över.
- I cirkeln kan det ingå vissa föreläsningar och seminarier med forskare eller andra experter som kan ge extra inspiration och kunskap kring specifika frågor.

2018-05-04



# Olika slags forskningscirklar

- **Forskningscirklar med ett givet tema.** Exempel på teman: föräldrasamverkan, tvåspråkighet och interkulturellt lärande.
- **Forskningscirklar som utgår från ett ämne kopplat till didaktik.** Matematikdidaktik och språk samt historiedidaktik är exempel på denna inriktning.
- **Forskningscirklar som utgår från frågor** som arbetslag ställer sig. Exempel på sådana frågor är: vad innebär begreppsutveckling och hur kan vi utveckla elevers begreppsförståelse?

# Utveckling av professionell kunskap i forskningscirklar

- Lärare får möjlighet att definiera problemen och undersökningsområde.
- Syftet är att utveckla förskolans/skolans verksamhet.
- Förmågan att använda forskning, producera ny kunskap, kritiskt granska, argumentera för och kommunicera är centrala inslag i lärares förändringsarbete.
- Granska det som man är förtrogen med.
- Kollegialt lärande.
- Teoretisk medvetenhet – professionellt språk.